

Maj-Britt Wiggh, författare (född 1952), debuterade med romanen Månsådd 1989.

BOKRECESSIONER

”I **Julia Pastranas namn**” är en mycket underlig bok av den alltid lika egensinniga författaren **Maj-Britt Wiggh**. På bokomslagets bleka fotografi poserar den mexikanskfödda unga kvinnan **Julia Pastrana**, som under sitt korta liv (1834–1860) blev känd under artistnamn som apkvinnan, den odefinierbara eller vargkvinnan. Hennes ovanligt ymniga behåring och speciella ansiktsdrag berodde på en ovanlig genetisk variation – men det är förstas senare tiders kunskap.

Under sin livstid turnerade hon världen över – New York, London, Moskva – inför en publik som drogs till kombinationen av hennes vackra sångröst och udda utseende. Detta var freakshowernas tid, men Pastrana hörde till det övre skiktet: hon uppträdde i fina salonger, fick påkostade klänningar och gifte sig med sin manager **Mr Lent**. Hon var intellektuell och läste böcker på flera språk.

Men hur upplevde hon publikens skratt och ”vetenskapens” utlåtanden om släktskap med orangutanger? Och detta att tvingas bära flor på stan för att inte bli smäddad? Hur ska vi förstå det faktum att maken efter hennes död i barnsängs-feber såg till att stoppa upp både henne och barnet för att kunna fortsätta visa upp dem för en betalande publik? Först 2013, efter en aktivistkampanj, kunde Pastranas kropp få en katolsk begravning i Mexiko. Hennes pojke hade rättorna i olika museimagasin då gått så hårt åt att det knappt fanns ett halmstrå kvar.

Redan titeln på Wigghs bok slungar den rakt in i en het debatt: går det att skriva i en annans namn? Var går gränsen mellan minnesvårdande hyllning och appropriering? Hur långt kan vi – eller bör vi – leva oss in i andras liv och lidande? Wiggh väljer en sammansatt form för att vrida och vända på denna problematik. Bokens mittparti, där Pastranas livshistoria berättas, kringgärdar hon med två romanpartier kallade Oron I och II. Dessa delar handlar om en kvinna som skulle kunna vara författaren själv – fast i en ytterst tillskruvad autofiktio.

Wiggh har ett särskilt sätt att lakoniskt skriva fram en allt större och knasigare osäkerhet mitt i vardagen

Tillsammans med sin make flyttar kvinnan ifråga ut till en gård på landet, där maken genast börjar odla, restaurera och skaffa får av lantras på Mandelmannskt vis. Han tycks inställd på att skapa ett bländande litet paradiset och hustrun försöker hjälpa till.

Men i själen är hon någon annanstans. Hon känner en drift att klättra och denna drift förkroppsligar hon – såsom bara litteraturen tillåter – i en trädsko med milsvid utsikt. Där sitter hon sedan, som för att likt en global antenn ta in den hårt prövade världen som hon hela tiden har i tankarna. I denna "avgrundsträtt" finns alla de människor som drunknar i Medelhavet och alla de barn som skiljs från sina föräldrar vid mexikanska gränsen. Den "gulhåriga" (Trump) mottar hugg i kvinnans drömmar om bloddrypande hämnd.

Wiggh har ett särskilt sätt att lakoniskt skriva fram en allt större och knasigare osäkerhet mitt i vardagen. Mannens nördiga upptagenhet av det lilla; kvinnans virriga besatthet av det stora – vad är friskt och vad är sjukt? Hur ska vi tackla den dubbla värld som omger oss och skapa mening?

Kvinnan i trädet liknar en sammansmältning av kontrahenterna i Wighs fantastiska förra roman, Herr Anue Mal (2011), som handlar om en hybridisk apman som i bokens tragiska slut kvävs av kärleken från en välmenande "djurvän". Kvinnan i trädet härbärgerar båda parternas drivkrafter: ett personligt frihetspatos och en ångvålslik välvilja, diffust riktad mot världens lidande. Men hur hänger då detta ihop med Pastrana och frågan om att skriva i en annans namn?

Trots att det framgår att träd kvinnan tänker allt mer på Pastrana – och identifierar sig med henne – förblir kopplingen mellan bokens delar förbryllande. Det ligger ju nära till hands att tänka sig sektionen om Pastranas liv som träd kvinnans försök till hommage. Men stilen motsvarar inte tanken, eftersom Pastrana-texten inte alls porträtterar sin huvudperson som offer – snarast tvärtom.

När bokens Pastrana i jagform – fast från andra sidan döden – berättar om sitt liv är det en balanserad och lite distanserad redogörelse som träder fram. I stort sett framställer denna kvinna sig själv som ganska nöjd med livet; hon har självkänsla nog att inte bli bitter. Textens trohet mot de biografiska källorna är stor: ibland redogör berättarjaget för historikernas alternativa versioner utan att själv veta bättre. Fiktionen står alltså tillbaka för faktauppgifter på ett sätt som inte heller det rimmar med träd kvinnans överhettade upplevelsevärld.

Jag blir inte klok på ifall detta är ett medvetet grepp från Wighs sida (ett statement om att ingen har rätt att göra någon annan till offer, ifall offerupplevelsen inte finns biografiskt belagd) – eller om det helt enkelt handlar om ett litterärt misslyckande där bokens olika delar inte integrerats tillräckligt.

Läsningen är gäckande och tankarna som väcks om hur välvilja kan/bör kanaliseras är

intressanta. Samtidigt är bokens formfrågor lite frustrerande: dess pussel låter sig inte läggas.

FAKTA

ROMAN

» I Julia Pastranas namn

Maj-Britt Wiggh

Lejd

Amelie Björck